

Dr. Burak SAK

Türk – İsviçre Borçlar Hukukunda
ALDATMA

FİLİZ KİTABEVİ

İSTANBUL

2025

Ekim 2025

ISBN: 978-625-5697-32-5

BASKI - CİLT

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Matbaacı Sertifika Numarası: 77398

YAYINLAYAN

Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım
Petrol Ürünleri Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Cemal Yener Tosyalı Cad. No: 57/A (113)
Vefa-Fatih/İSTANBUL
Tel: (212) 527 0 718
(850)441 0 359
Faks: (212) 519 20 71

www.filizkitabevi.com

bilgi@filizkitabevi.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 77398

Copyright© Bu kitabın Türkiye'deki yayın hakları Filiz Kitabevi Basım Yayın Dağıtım Petrol Ürünleri San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Her hakkı saklıdır. Hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamen ya da özet halinde, fotokopi, faksimile veya başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz, dağıtılamaz. Normal ölçüyü aşan iktibaslar yapılamaz. Normal ve kanunî iktibaslarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Annem Fatma Sak
ve
Babam Cemil Sak'a

SUNUŞ

Dr. Burak Sak’ın “Türk-İsviçre Borçlar Hukukunda Aldatma” başlığını taşıyan doktora tezinin yayıma hazır hâle geldiğini sevinerek öğrenmiş bulunuyorum. Malumdur ki insanın bencil zevkleri var. Yaratım sürecine yakından tanıklık ettiğim bir çalışmanın giderek olgunlaşarak “eser” mahiyetini kazandığını görmek, benim açımdan böyle bir zevkin de tatminini sağladı. Gerçekten de Dr. Sak’ın bu konuda bir eser verme niyetine ilk kapıldığı anı hatırlıyorum. Dr. Sak’ın o andaki kimi ayak üstü değerlendirmeleri bende büyük bir ilgi uyandırdı; o ilk anda zihinde uyanan fikir tohumlarının giderek serpilip geliştiğini, tezin yazım sürecinde adeta birbirine çarpa çarpa açılan fikir silsilelerine dönüştüğünü görmek de bu ilginin giderek büyümesini sağladı. Bu bakımdan Dr. Sak’ın tez danışmanı olmamı kendi açımdan bir şans olarak gördüm. Nitekim ortaya çıkan tezin jürinin hararetle tartışmalarına yol açtığını ve jüri üyelerinin ilgisine mazhar olduğunu gözlemek, bir danışman olarak yaşadığım mutluluğu perçinledi.

Dr. Sak’ın gün yüzü gören bu çalışması, benim açımdan, özgün bir bakış açısı, iç tutarlılığa sahip olma, belirli bir üslup zevki verme gibi beklentileri karşıladı. Elbette nihai yargıyı hukuk kamuoyu verecek. Ne de olsa süreç içerisinde çalışmayla hemhal olmam, objektif bir değerlendirme yapmaktan beni belli ölçüde alıkoyacaktır. O yüzden kişisel beklentilerimle ilgili daha fazla açıklamada bulunmadan tezin tanıtımına yönelik birkaç cümle söylemek yerinde olacak.

Tez irade sakatlıklarından aldatmayı İsviçre Hukukuyla karşılaştırmalı olarak sunma, teorik tutarlılığın yanı sıra pratik açıdan da anlam taşıyan sonuçlara ulaşma iddiasında. Bunu yaparken konunun üç ayağını dengeli olarak ele almayı da hedefliyor. İlk aşamada aldatmanın başkaca irade sakatlıkları, aşırı yararlanma ve ayıplı ifa gibi benzer bazı kavramlarla karşılaştırılması yapılıyor. Böyle bir karşılaştırmadan da hız alarak aldatmanın unsurları detaylı olarak ortaya konuluyor. İkinci aşamada aldatmanın yol açtığı geçersizlik, geçersizliğe ilişkin teorilerin değerlendirilmesinden de kaçınılmadan, saptanmaya

alışıyor. Bu bağlamda “iptal hakkı” üzerine eşitlemeler gündemi ele geiri-
yor. Tam iptal, bozucu iptal, değiştirici iptal ve kısmi iptal gibi iptal hakkının
alt ayrımlarıyla iştimal ediliyor. Nihayet çalışmanın son ayağı olarak konunun
sorumluluk hukukuyla ilintili yn karşımıza çıkıyor.

Konuların ele alınması sırasında bir yandan irade özerkliğinin korunması
diğer yandan işlem güvenliğinin sağlanması arasındaki denge her an göz
nnde tutulmakta ki bence çalışmaya rengini veren özellik de tam burada yer
alıyor. Yazarın “kraldan çok kralcı” olmaya karşıt bir tutum içerisinde olduğu,
irade sakatlığına maruz kalan kişiye kendisine rağmen korumaya yönelik “hi-
mayeci” bir anlayışı benimsemediği de açık. Bu yanıyla hukukta otoriterliğe
karşı duran liberal bir bakış açısının benimsendiğini, “ya hep ya hiç” tarzı kes-
tirip atmalara uzak durulduğunu, “hukuki işlemlerin ihmal edilmesindense
imal edilerek ayakta tutulması evladır” ilkesine önem verildiğini gözlemek de
ayrıca mümkün. Ele aldıkları konuda “tutum ve tarz” sahibi hukuklara öz-
lem duyanlar için tezin dayandığı ilkeli tavrı özel olarak vurgulamak istedim.
Ben şahsen Dr. Sak’ın çalışmasının bu özlemi büyük ölçüde gidereceğine
inanmaktayım.

Dr. Sak’ın çalışmasının hukukumıza katkı sağlamasını, hukuklarımıza
yararlı olmasını gönülden dilerim. 15.09.2025.

Burak zen

ÖNSÖZ

“*Borçlar Hukukunda Aldatma*” adıyla, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı kapsamında, Prof. Dr. Burak Özen’in danışmanlığında hazırlanan doktora tezim, 31/07/2024 tarihinde savunulmuş ve Prof. Dr. Burak Özen, Prof. Dr. Çağlar Özel, Prof. Dr. Faruk Acar, Prof. Dr. Mehmet Serkan Ergüne ve Prof. Dr. İpek Sağlam’dan müteşekkil jüri tarafından oybirliğiyle başarılı bulunmuştur. Eser ismi, tezin içeriğini daha iyi ifade etmesi amacıyla “*Türk – İsviçre Borçlar Hukukunda Aldatma*” olarak değiştirilmiştir. Eser, ihtiva ettiği kanaatler bakımından tez ile aynı noktadadır.

Tezimi esaslı bir jüri önünde her yönüyle savunabilmek, benim için önemli bir kıvanç kaynağı oldu. Araştırma görevlisi olarak çalıştığım Özyeğin Üniversitesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı’nda kürsü başkanım da olan Sayın Hocam Prof. Dr. Çağlar Özel’den, lisans döneminde de kendilerinden ders aldığım ve akademisyenliklerine imrendiğim Sayın Hocalarım Prof. Dr. Faruk Acar’dan ve Prof. Dr. İpek Sağlam’dan ve savunma gününe değin bu tezde de kullandığım eserleri vasıtasıyla tanıdığım Sayın Hocam Prof. Dr. Mehmet Serkan Ergüne’den oluşan jüri, savunmada tezin gelişmesine yol açan kıymetli yorumlarda bulunmuş ve eleştiriler getirmiştir. Değerli jüri üyelerinin her birine kıymetli vakitlerini ayırdıkları için çok teşekkür ederim.

Bu önsözde minnet borcumun en yüksek olduğu kişi, tez danışmanım Prof. Dr. Burak Özen’dir. Sayın Hocam yüksek lisans ders dönemimden itibaren akademik yetişmemde ilgisini esirgemedi. Yıllara yaygın biçimde Sayın Hocam’dan öğrendiklerimi saymakla bitiremem; sadece hukuk değil, felsefe ve klasik edebiyat, sinema ve müzik. Lisans sonrası doktora uzanan süreçte Değerli Hocam Burak Özen ile çalışmak, entelektüel açıdan ulaşılması güç pek çok kapıdan kolaylıkla geçmemi sağladı. Sayın Hocam, doktora tez babası olarak ise, tezin her bir noktasına nüfuz etmiştir. İleri sürülen görüşlerin hesabının verilmesini talep ederken, bu süreçte bir an olsun beni yalnız bırakmamış, ele alınan meselelerde ileri sürülebilecek ikna edici çözümlerin çeşitli olabileceğini göstererek ufkumun sınırlarını durmaksızın genişletmiştir. Sayın

Hocam Prof. Dr. Burak Özen'in emeklerinin karşılığını verebildiğim bir eser ortaya çıkarabildiğimi umarım.

Tezin hazırlanmasında Prof. Dr. Kadir Berk Kapancı ile yakın çalışma fırsatına eriştim. Sayın Hocam, tezime önemli yardım ve katkılarda bulunmuştur. Değerli Hocam'ın özellikle akıl yürütme süreçlerimde sağladığı derin bilgi ve perspektif, ayrıca getirilen gerekçelere ve varılan sonuçlara yönelik değerlendirmeleri, muhakkaktır ki tezime ondan izler bırakmıştır. Sayın Hocam'a bu süreçteki desteği için sonsuz teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Sezgin Huysal'ın üzerimdeki emeğini esirgeyemem. Sayın Hocam ile her görüşmemde beni akademik çalışmalara motive etti, henüz lisans dönemimden itibaren kıymetli tavsiyelerde bulundu ve tez konularımın belirlenmesinde perspektifimi genişletti. Bana kattıkları için kendisine minnettarım.

Eğitim hayatım da dahil olmak üzere bir an için olsun beni desteklemekten asla geri durmayan, varlıklarına her daim şükrettiğim babam Cemil Sak ve annem Fatma Sak, bu tez sürecinde de her zamanki gibi bana güç verdiler. Hiçbir teşekkür, haklarını ödemez. En güzel talihimdir ki hep yanımdaydınız.

Tezimin hazırlanma sürecinde kimi zaman uzun tartışmalar yaptığım, kimi zaman da ulaşmakta zorlandığım kaynaklarda bana destek olan; ama en çok da dostluklarıyla bu zorlu dönemi benim için kolaylaştıran değerli arkadaşlarıma içtenlikle teşekkür ediyorum. Dr. Ozan Ali Yıldız, Dr. Muhammed Kio-mers Ganbari, Dr. Simge Saraçoğlu, Dr. Ali Şahbaz, Güneş Karol Işıklar ve Mustafa Furkan Yavuz; fikirleriniz, desteğiniz ve samimi arkadaşlığınız benim için çok kıymetliydi. İyi ki varsınız.

Nihayet, tezin basımını üstlenen ve bunu titiz bir çalışmayla yerine getiren Filiz Kitabevi'ne bir teşekkürü borç bilirim.

Burak Sak

22/09/2025

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	V
ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR CETVELİ.....	XVII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İRADE BOZUKLUĞU TÜRÜ OLARAK ALDATMA

I. KANUNİ DÜZENLENME.....	3
A. Pozitif Düzenleme	3
B. Tanım	4
C. Hükmün Amacı.....	6
1. Genel Olarak.....	6
2. İrade Özerkliğinin Korunması	8
3. İşlem Güvenliğinin Korunması	11
4. Kanaatimiz	13
D. Hükmün Hukuki Niteliği	14
1. Genel Olarak.....	14
2. Emredici – Yedek Hukuk Kuralı Ayırımı Açısından	14
3. Genel Hüküm Özelliği	16
II. BENZER KAVRAMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI	18
A. Genel Olarak.....	18
B. Yanılma.....	19

1. Genel Olarak.....	19
2. Açıklamada Yanılma	20
a. Genel Olarak	20
b. Açıklamada Yanılanın Gerçek İradesinin Açıklamanın Muhatabı Tarafından Bilinmesi ve Aldatma	21
b. Açıklamada Yanılanın Gerçek İradesinin Açıklamanın Muhatabı Tarafından Bilinmemesi ve Aldatma	23
3. Temel Yanılması.....	25
C. Korkutma	30
D. Aşırı Yararlanma	33
E. Ayıptan Doğan Sorumluluk	37
III. ALDATMANIN UNSURLARI	41
A. Genel Olarak.....	41
1. Unsurlara İlişkin Ayrımlar	41
2. Tercih Ettiğimiz Ayrım.....	42
3. Unsurların İspatı	43
B. Kasıtlı ve Hukuka Aykırı Aldatıcı Davranış	44
1. Genel Olarak.....	44
2. Aldatıcı Davranış	45
a. Aldatıcılık.....	45
b. Aktif Davranış ve Pasif Davranış Ayrımı	48
aa. Genel Olarak.....	48
bb. Aktif Davranış	51
cc. Pasif Davranış	57
aaa. Genel Olarak	57
bbb. Bilgilendirme Yükümlülüğünün Doğumu	59
ccc. Aldatma Açısından Bilgilendirme Yükümlülüğünün İhlali (Kasıtlı Davranış Niteliğinin Etkisi)	69
dd. Aktif ve Pasif Davranış Ayrımı Bağlamında Yöneltilen Soruya Doğru Yanıt Vermemek	70
3. Aldatma Kastı	73
a. Genel Olarak	73
b. Kasıtlı Davranışın Özellikleri.....	77

c. Aktif ve Pasif Davranış Ayrımı Açısından.....	80
4. Hukuka Aykırılık	81
a. Genel Olarak	81
b. Hukuka Uygunluk Sebebi Bulunması	84
c. Hukuka Aykırılık Unsuru Vasıtasıyla Aldatma Hükmünün Uygulama Alanının Daraltılması Görüşü	86
aa. Genel Olarak	86
bb. Kanaatimiz	88
C. Saikte Yanılma	89
1. Genel Olarak	89
2. Saik ve Yanılma	90
3. Basit Saik ve Temel Saik	96
4. Geçmiş, Mevcut ve Gelecekteki Olguların Saik Teşkil Etmesi	97
a. Genel Olarak	97
b. Aldatma Hükmü Açısından Kanaatimiz	101
D. Hukuki İşlemin Kurulmuş Olması	103
E. Nedensellik Bağı	106
1. Genel Olarak	106
2. Asli Aldatma ve Fer'i Aldatma	106
3. Çift Nedensellik Bağı	109
a. Genel Olarak	109
b. Birinci Nedensellik Bağı	109
c. İkinci Nedensellik Bağı	113
4. Nedensellik Bağının Türü	115
F. Üçüncü Kişinin Aldatmasında Karşı Tarafın Kötüniyeti	118
1. Genel Olarak	118
2. Üçüncü Kişi	120
a. Genel Olarak	120
b. Gerçek Olmayan Üçüncü Kişi	122
3. Kötüniyet	126
a. Genel Olarak	126
b. Aldatmayı Bilmeyen Sözleşmenin Karşı Tarafının Kötüniyeti	131

c. TBK m. 36/f. 2 Hükümünün “Bilecek Durumda Olma” Açısından Örtülü Boşluk Barındırıp Barındırmağı	134
aa. Örtülü Boşluk Görüşü	134
bb. Kanaatimiz	136

İKİNCİ BÖLÜM

ALDATMANIN HUKUKİ SONUÇLARI

I. GENEL OLARAK	139
II. ALDATMANIN HUKUKİ İŞLEMİN GEÇERLİLİĞİNE ETKİSİ	139
A. Genel Olarak	139
B. İptal Edilebilirlik Kavramı	142
C. İrade Bozukluğu Hâllerinin Hukuki İşlemin Geçerliliği Üzerindeki Etkilerine İlişkin Teoriler	145
1. Teorilerin Ortak Yönleri	145
2. Geçersizlik Teorisi	147
3. İptal / İptal Kabiliyeti Teorisi	151
4. Tek Taraflı Bağlamazlık / Bölünmüş Geçersizlik Teorisi	155
5. Teoriler Bağlamında Uygulamanın Meseleye Yaklaşımı	159
a. İsviçre Federal Mahkemesi’nin Yaklaşımı	159
b. Yargıtay’ın Yaklaşımı	160
6. Kanaatimiz	161
III. İPTAL HAKKI	164
A. Genel Olarak	164
B. Tanımı, Hukuki Niteliği ve Doğduğu An	165
1. Genel Olarak	165
2. Bozucu ve Değiştirici İptal Hakları	167
C. İleri Sürülmesi	170
D. İleri Sürülmesine Yönelik Sınırlandırmalar	174
1. Genel Olarak	174
2. Yenilik Doğuran Hak Niteliğinden Kaynaklanan Sınırlandırmalar	175
a. Genel Olarak	175

b. Kullanılmakla Sona Ermesi (Tükenmesi) ve Kullanıldıktan Sonra Geri Alınamaması	177
c. Koşula veya Süreye Bağlı Olarak Kullanılamaması	182
3. Dürüstlük Kuralına Dayalı Sınırlandırmalar	185
a. Genel Olarak	185
b. Yanılmada Dürüstlük Kuralı (TBK m. 34)	186
aa. Genel Olarak	186
bb. Birinci Fıkra	187
cc. İkinci Fıkra	189
c. TBK m. 34/f. 2'nin Temel Yanılmasına Kıyasen Uygulanabilirliği	193
d. TBK m. 34'ün Aldatmaya Kıyasen Uygulanabilirliği	197
E. Hakkın Sahibi ve Muhatabı	201
1. İptal Hakkının Sahibi	201
a. Genel Olarak	201
b. Hukuki İşlem Doğrudan Temsil, Dolaylı Temsil veya Haberci Vasıtasıyla Kurulmuşsa	202
c. Alacağın Devri, Borcun Üstlenilmesi, Sözleşmenin Devri veya Sözleşmeye Katılma Durumunda	204
aa. Genel Olarak	204
bb. Alacağın Devri ve Borcun Üstlenilmesi	206
cc. Sözleşmenin Devri ve Sözleşmeye Katılma	207
2. İptal Hakkının Muhatabı (İptal Açıklamasının Yöneltileceği Kişi)	212
a. Genel Olarak	212
b. Birden Çok Taraflı Hukuki İşlemlerde	212
c. Tek Taraflı Hukuki İşlemlerde	212
d. Temsilci Vasıtasıyla Kurulmuş Hukuki İşlemlerde	213
e. Alacağın Devri ve Borcun Üstlenilmesi Durumunda	213
f. Sözleşmenin Devri ve Sözleşmeye Katılma Durumunda	214
F. İleri Sürülmesinin Sonuçları	215
1. Genel Olarak	215
2. Hukuki İşlemin Hüküm Doğurmasının Sona Ermesi	217
a. Genel Olarak	217
b. Tam İptal Yaptırımı	219

aa. Genel Olarak	219
bb. Bozucu İptal Hakkının İleri Sürülmesinin Bir Sonucu Olarak	219
cc. Değiştirici İptal Hakkının İleri Sürülmesinin Bir Sonucu Olarak	223
c. Kısmi İptal Yaptırımı	224
aa. Genel Olarak	224
bb. Bozucu İptal Hakkının İleri Sürülmesinin Bir Sonucu Olarak	226
cc. Değiştirici İptal Hakkının İleri Sürülmesinin Bir Sonucu Olarak	228
d. Tam İptal ve Kısmi İptal Ayrımı Açısından Üçüncü Kişinin Aldatması	230
e. Sürekli Borç İlişkilerinde İptal	231
aa. Genel Olarak	231
bb. İfasına Başlanmamış Sürekli Borç İlişkilerinde	232
cc. İfasına Başlanmış Sürekli Borç İlişkilerinde	232
3. Sözleşmenin Tasfiyesi	237
G. İptal Hakkının Sona Ermesi	243
1. Genel Olarak	243
2. İptal Hakkından Feragat Edilmesi	243
a. Aldatmanın Öğrenilmesinden Sonra Feragat	244
b. Aldatmanın Öğrenilmesinden Önce Feragat	246
3. Hak Düşürücü Sürenin Dolması	252
a. Genel Olarak	252
b. Hak Düşürücü Sürenin İşlemesi	255
c. TBK m. 39/f. 1 ile İptal Hakkı Sahibinin Sessizliğine Karine / Varsayım Yoluyla Feragat Sonucu Bağlanıp Bağlanmadığının Değerlendirilmesi	260
d. Azami Süre ile Sınırlandırılmış Olup Olmadığı	262
4. Hakkın Etkisizleşmesi	267
IV. ALDATILANIN UĞRADIĞI ZARARIN TAZMİNİ	268
A. Genel Olarak	268
B. Tazminat Sorumluluğunun Hukuki Niteliği	271
1. Genel Olarak	271
2. Karşı Tarafın Aldatması	275
3. Aldatan Üçüncü Kişinin Sorumluluğu	280

4. Üçüncü Kişinin Aldatmasında Karşı Tarafın Sorumluluğu	282
C. İptal ile Tazminat Arasındaki İlişki.....	284
1. İptal Hakkının İleri Sürülmesi Hâlinde	284
2. İptal Hakkının İleri Sürülmeksizin Sona Ermesi Hâlinde	286
a. TBK m. 39/f. 2'nin Değerlendirilmesi.....	286
b. Zararın Belirlenmesi Açısından Önemi.....	287
c. Aldatılanın İptal Hakkını İleri Sürmesinin Kendisinden Beklenemeyeceği Hâllerde Tazminat.....	289
D. Zamanaşımı Süresi ve İşlemeye Başlayacağı An	290
1. Haksız Fiilden Doğan Sorumluluk.....	290
a. Genel Olarak	290
b. İki Yıllık Süre.....	290
c. On Yıllık Süre	292
d. Ceza Davasının Zamanaşımı Süresi	293
2. Edim Yükümlülüğünden Bağımsız Borç İlişkisine Aykırılıktan Doğan Sorumluluk.....	298
E. Aldatma Def'i.....	299
SONUÇ	303
KAYNAKÇA	313

KISALTMALAR CETVELİ

Abs.	: Absatz / Absätze
Art.	: Article / Artikel
B.	: Band
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (Alman Medenî Kanunu)
BGE	: Entscheidungen des Schweizerischen Bundesgerichts (İsviçre Federal Mahkemesi Kararları).
BGer	: Schweizerisches Bundesgericht
BGH	: Bundesgerichtshof
BK	: Berner Kommentar
Bkz. / bkz.	: Bakınız
BSK	: Basler Kommentar
C.	: Cilt
c.	: cümle
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CHK	: Handkommentar zum Schweizer Privatrecht
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas
eBK	: 818 sayılı (mülga) Borçlar Kanunu
Ed. / Eds.	: Editör / Editörler
Ed.	: Editör
Erw.	: Erwägungen
eTTK	: 6762 sayılı (mülga) Türk Ticaret Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGer / ZH	: Handelsgericht / Zürich
HGK	: Hukuk Genel Kurulu

XVIII

HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
Hrsg.	: Herausgeber
İBBGK	: İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İsvBK	: 30 Mart 1911 tarihli İsviçre Borçlar Kanunu
İsvMK	: 10 Aralık 1907 tarihli İsviçre Medenî Kanunu
K.	: Karar
krş.	: karşılaştırmamız
m.	: Madde
N.	: Paragraf
OR	: Schweizerisches Obligationenrecht
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SHK	: Stämpflis Handkommentar
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume
Y.	: Yıl
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch
ZK	: Zürcher Kommentar